

ton GIRON, *Novija politička povijest u radovima Danila Klana*, str. 91-96; Jadranka KALOPER-BAKRAČ, *Arhivski rad dr. Danila Klana*, str. 97-102; Vanda EKL (u međuvremenu preminula 30. ožujka 1992.), *Izložbena aktivnost Danila Klana i njegovi radovi o kulturnim spomenicima*, str. 103-106; Snježana HOZJAN, *Prilog za bibliografiju dr. Danila Klana*, str. 107-120.

Elvis Lukšić

Ethnologica Dalmatica (Etnografski muzej Split, sv. I-III, Split, 1992.-1994.)

Godišnjak *Ethnologica Dalmatica* nastavak je izdavačke djelatnosti Etnografskog muzeja u Splitu koji je još davne 1913., tri godine nakon osnivanja, pokrenuo časopis *Koledar Pokrajinskog muzeja za narodni obrt i umjetnost u Splitu*. Prvi svjetski rat prekinuo je izdavačku djelatnost Muzeja te se nakon dva tiskana broja Koledara do današnjeg dana nije obnavljao godišnjak ove najstarije specijalizirane etnografske muzejske ustanove u Hrvatskoj. Prvi broj godišnjaka (gl. urednik N. Bezić-Božanić) posvećen je 80-godišnjici Muzeja i 85-godišnjici osnivanja prve javne etnografske zbirke u Hrvatskoj te sadrži odabrane radove sa simpozija *Interakcije kultura* održanog u Splitu od 6. do 8. prosinca 1990. Interdisciplinarno zasnovani prilozi sa simpozija vrijedan su izvor kako za proučavatelje narodne kulture i običaja, tako i za povjesničare kulturno-prosvjetnog i umjetničkog razvoja dalmatinskih gradova i sela u prošlosti i u suvremeno doba.

U prvom prilogu D. Kečkemet ukazuje na *Uključivanje Židova u društvenu, političku i kulturnu sredinu Splita i njihov doprinos toj sredini* (str. 5-10). Ističe značaj osnivanja Rodriguezove skele i lazareta u Splitu krajem XVI. st. za doseljavanje i djelovanje Židova u Splitu te kao primjer njihove integracije u javni život grada spominje istaknutog sudionika hrvatskog narodnog preporoda, knjižara i izdavača Vida Morpurga.

Obujmom i postignućem članova doseljeničke talijanske obitelji Solitro u Splitu bavi se A. Kudrjavcev u radu *Braća Solitro i Split* (str. 11-18) u kojem posebnu pažnju posvećuje književnoj i znanstvenoj djelatnosti braće Giulija i Vicenza Solitra.

Split - stjecište trgovačke robe između Istoka i Zapada tema je rada N. Bajić-Zarko (str. 19-23). Ukazano je na obujam i trgovačke pravce splitskog prometa u XVIII. st. te na značaj dinamike trgovačkog poslovanja za stvaranje jake gospodarske osnove jednog dijela splitskog građanstva i pučanstva.

Slijedi niz radova etnološkog obilježja: *Gradske gatane u Splitu i tradicijsko nasljeđe*, R. Vujnović (str. 25-31), prilozi *O starim mediteranskim oglavljima*, G. Schubert (str. 33-43) i J. Lulić, *Interakcije kulturnih elemenata na primjeru ženskog oglavlja sjev. Dalmacije* (str. 45-54), te analiza *Motiva svastike u Dalmaciji od neolitika do XX. stoljeća*, R. Senjković (str. 55-66).

Gotički pojas iz groba nekropole Sv. Spas na vrelu rijeke Cetine tema je priloga M. Dragičević (str. 67-77) u kojem se ukazuje na ikonografske i kompozicijske osobitosti ove umjetnine.

Zasnivajući istraživanje na izvornoj arhivskoj građi iz razdoblja od 1752. do 1865., N. Bezić-Božanić u prilogu *Nekoliko podataka o dotama u Starom Gradu na otoku Hvaru* (str. 77-90) ukazuje na istovjetnost u tradiciji

odijevanja na Hvaru tijekom niza stoljeća, osobitosti i utjecaje te materijalne mogućnosti obitelji iz kojih su potjecale vlasnice miraza.

U radu *Prilog istraživanju zlatarstva u Dalmaciji u drugoj polovici XIX. i početkom XX. stoljeća*, I. Lentić (str. 91-94) prikazuje rad nekoliko istaknutih predstavnika ove umjetničke vještine u dalmatinskim gradovima (M. Delalija, A. Linardović, obitelj Pezzi).

Soparnik kao obredno i svečano jelo u Poljicama tema je rada Z. Šimunović-Petrić (str. 95-98), dok je u radu *Skorašnje stanje sraza globalne kulture s mjensim tradicijama na šibenskom području* (str. 99-107), J. Kale predstavio posljedice prožimanja baštinjene kulture s nadolazećim kulturnim supstratima modernoga društva.

Značaj i doprinos proučavanja pučke kulture i umjetnosti u djelima Lj. Babića razmatra B. Vojnović, *Ljubo Babić i pučka kultura*, (str. 109-115). *Tradicijski izvori književnoga folkloru male seoske zajednice (Gdinj na Hvaru)* tema su priloga D. Dukića (str. 117-125), dok je *Olinko Delorko sakupljač usmene poezije u Dalmaciji* naslov priloga T. Perić-Polonijo.

Na osnovi zapisa dalmatinskih autora XVIII. st. koji opisuju dalmatinsko zaleđe, J. Vince-Pallua ukazuje na prožimanje slavenskih elemenata s onima koji obilježavaju balkanske Vlahe (*Tragom vlaških elemenata kod Morlaka srednjedalmatinskog zaleđa*, str. 137-145). *Retorika arhitekture (na primjeru otoka Hvara)* tema je iščitavanja arhitekture S. Braice (str. 147-151). U posljednjem prilogu prvog godišnjaka, D. Alaupović-Gjeldum u radu *O nekim osobitostima tradicijskog graditeljstva Makarskog primorja* (str. 151-171) prikazuje razvoj arhitekture kroz prošlost i utjecaj povijesnih zbivanja na nastanak i urbanističku fizionomiju pojedinih mjesta Primorja.

Drugi svezak godišnjaka (Split, 1993., gl. urednik R. Vujnović) posvećen je izložbi *Jučer, danas ...? Pokrajinski muzej za narodni obrt i umjetnost -1910 - Narodni muzej - 1924 - Etnografski muzej - 1945* koja je upriličena u spomen na muzeološko djelovanje osnivača i prvog ravnatelja današnjeg Etnografskog muzeja ing. Kamila Tončića pl. Sorinjskog. U prvom dijelu godišnjaka predočeni su tekstovi stručnjaka muzeja koji govore o općoj kulturološkoj klimi vremena u kojem je Tončić djelovao, zatim o samom njegovom muzeološkom radu te o djelatnosti muzeja od osnutka do 1992. (R. Vujnović, *Etnografija* /str. 7-12/; B. Vojnović, *Interes za hrvatsku pučku likovnu umjetnost* /str. 13-24/; S. Ivančić, *Tragom Kamila Tončića* /str. 25-32/; S. Braica, *Djelatnost Etnografskog muzeja u Splitu od osnutka do 1992. godine* /str. 33-57/). U drugom dijelu godišnjaka priloženi su *Statut muzeja iz 1913. godine* (str. 61-64), Tončićev tekst *Pokrajinski muzej za narodni obrt i umjetnost u Spljetu* iz 1913. (str. 65-71) te dva priloga (autor prvoga je J. Matasović) koji govore u prilog ili protivu muzeja (str. 73-76).

Treći, najnoviji godišnjak splitskog Etnografskog muzeja, nosi naslov *Drniš 1494-1994* i na ovaj način, u nemogućnosti da se 500-godišnjica spomena Drniša obilježi u samom gradu, objavljenim priložima trajno čuva povijesni spomen na ovaj hrvatski grad. Na ograničene mogućnosti istraživanja i potpunog prezentiranja baštine o Drnišu upozorava u uvodnom poglavlju R. Vujnović (str. 5-16).

Izbor iz kulturne povijesti Drniša tema je rada S. Braice (str. 17-22) u kojem se govori o izvorima i bibliografiji Drniša i okolice te o nekim eksponatima drniškog kraja kojih je vlasnik Etnografski muzej u Splitu. *O tradicijskoj nošnji drniškog kraja* piše D. Alaupović-Gjeldum (str. 23-36), dok su

Rezbarene preslice iz Drniša predmet proučavanja B. Vojnović (str. 37-51). O narodnim plesovima i pjesmama u Dalmatinskoj zagori na području Drniša, Vrlike i Knina govori prilog I. Ivančana *Narodni plesovi Dalmacije - Zagora* (str. 63-65).

Slijede prilozima u kojima je predmet istraživačkog zanimanja povijesni razvoj, kulturna baština i crkvene ustanove Drniša i okolice. U radu *Sv. Roko - zaštitnik grada Drniša*, J. Zaninović (str. 67-76) ukazuje na utemeljenje crkvice-kapele Sv. Roka u Drnišu u vrijeme kada je kuga harala tim područjem (1731.). Predstavljen je historijat kulta današnjeg glavnog drniškog zaštitnika te njegova uloga u životu i religioznoj svijesti Drnišana.

U prilogima N. Duboković-Nadalinića, *Spomenička baština Dalmatinske Zagore* (str. 77-79) i R. Tomića, *Smjernice za obnovu baštine Drniša* (str. 81-83), raščlanjene su povijesno-kulturne znamenitosti Drniša i ukazano na njegov urbani razvoj do kraja XX. stoljeća. Ukazano je na nekontrolirano devastiranje i uništavanje spomeničke baštine koje je započelo i prije srbočetničke okupacije Drniša te predloženi načini i mogućnosti poslijeratne obnove spomeničko-urbane cjeline grada.

Prilog A. Gamulin, *Katalog spomenika* (str. 85-102), sadrži vrijedan popis spomeničke baštine drniškog kraja (katolička crkvena arhitektura, mostovi, kuće, škole, utvrde). Katalog prikazuje stanje spomeničke baštine prije rata, a poradi srpske okupacije drniškog kraja, stradanja spomeničke baštine nisu mogla biti evidentirana i unesena u katalog. *Dva izvješća o spomenicima kulture* J. Zaninovića (str. 103-107) u kojima se navodi popis sakralnih objekata stradalih u domovinskom ratu na okupiranom dijelu drniškog kraja (župe Drniš, Promina, Siverić, Gradac), kao i popis radova Ivana Meštrovića koji su se do 1991. nalazili u muzejima i Otavicama i Drnišu.

Drniš u vlasti Venecije autora D. Gaurine (str. 109-112) prikazuje povijesne događaje u drniškom kraju od XVI. do XVIII. stoljeća kada se u ovom dijelu Dalmacije smjenjivala uprava Turske i Venecije. Autor se posebno zadržava na modalitetima mletačke vlasti te posebnom statusu i izdvajanju istaknutijih domaćih serdarskih obitelji (Nakić-Vojnović, Butković, Milović, Radnić).

Stanovništvo, gospodarska usmjerenost te svakodnevni život žiteljstva drniškog kraja tema su priloga N. Bajić *Drniš u katastru prve polovice XIX. stoljeća* (str. 113-124). Kako se pretpostavlja da su katastarske knjige u samom Drnišu uništene tijekom neprijateljske agresije, ovaj je izvor posebno vrijedno svjedočanstvo o političko-upravnim, gospodarskim i društvenim prilikama toga kraja u XIX. stoljeću.

Hrvatski narodni preporod u drniškoj općini (1861-1870) tema je rada I. Burića (str. 125-136). Na osnovi onodobne građe prikazane su političke prilike u ovom dijelu Dalmacije, ukazano na sukob narodnjaka i autonomaša u borbi za vlast u općinskoj upravi te istaknuto nekoliko najzaslužnijih imena hrvatskog narodnog preporoda drniškog kraja (M. Grubišić, Š. Petričević, M. Vojnović-Nakić, M. Živković-Šupuk, J. Alfirević i dr.).

Sjećanje na Meštrovićeve početke u Splitu kazuje nam na osnovu sjećanja i prijepisne svoga djeda Ante i oca Zvonimira N. Bezić-Božanić (str. 137-140), dok u posljednjem prilogu godišnjaka S. Braica izvješćuje o *Djelatnosti Etnografskog muzeja tijekom 1993. godine* (str. 141-143).

Dosadašnja tri godišnjaka splitskog Etnografskog muzeja svojim su prilogima, zasnovanim na tematskoj jedinstvenosti i prezentaciji radova

održanih na znanstvenim skupovima, vrijedan i dobrodošao prilog poznavanju i istraživanju kulturne baštine Dalmacije. Interdisciplinarno zasnovani, s priložima koji, osim pretežito etnološkog, pokrivaju i široko područje od povijesne znanosti, kulturne povijesti do povijesti umjetnosti, splitski etnološki godišnjaci obećavaju uspješnu obnovu dugogodišnje prekinute izdavačke djelatnosti svoga matičnog muzeja.

Lovorka Čoralić

Darko DAROVEC, *Pregled istarske povijesti*, (C.A.S.H. - Pula, Pula, 1996., str. 95)

U novije vrijeme postoji primjetno zanimanje za lokalnu, regionalnu i mikroregionalnu povijest, pa se sve više osjeća i potreba za radovima takve vrste. Knjiga slovenskog povjesničara Darka Darovca *Pregled zgodovine Istre*, koja je prevedena na hrvatski jezik i objavljena pod naslovom *Pregled istarske povijesti* u izdanju C.A.S.H.-a u Puli 1996. (str. 95) kao I. svezak Knjižnice *Mala istarska povijesnica*, pripada nizu recentnih radova na lokalno-povijesne teme. Riječ je o popularnom, zanimljivom, čitko pisanom i povijesno utemeljenom, jasnom i razgovjetnom pregledu istarske povijesti od prapovijesti do u novije vrijeme.

Nakon sadržaja (str. 5-6) i predgovora (str. 7), autor daje kraći pregled povjesništva o Istri (str. 9-11), tj. historiografski uvod, konstatirajući odmah na početku znakovitu misao kako je "nepravedno reći da o istarskoj povijesti znamo malo jer je o njoj malo toga napisano" (str. 9).

Obrađujući prapovijesno razdoblje istarske povijesti (str. 11-15), pisac se, uz kratak osvrt na zemljopisni položaj i prirodnu osnovu, posebno bavi pitanjem podrijetla imena Istre i najstarijim žiteljima poluotoka.

Rimskim zauzimanjem Istre u 2. stoljeću pr. Kr. počinje antičko razdoblje njezine povijesti (str. 16-23). U okvirima rimske vlasti razmatra se upravno ustrojstvo, gospodarstvo, trgovina i poluindustrijska proizvodnja, zatim razvitak kršćanstva u Istri i crkveno ustrojstvo.

Nakon propasti Zapadnog rimskog carstva u vrijeme seobe naroda, Istra je u "srednjeovjekovno doba povijesnog razvitka" (M. Brandt) ušla pod bizantskom vlašću. U sklopu poglavlja o istarskom srednjovjekovlju (str. 23-45) odjeljak o tzv. istarskom raskolu svjedoči nam o svojevremenoj nesređenosti crkvenih prilika na poluotoku. Nakon kratkotrajne vladavine Langobarda, u drugoj polovici 8. stoljeća Istra se našla pod vlašću Franaka i kasnije njemačkih vladara. U skladu s tim autor razmatra upravno ustrojstvo poluotoka pod vlašću tih vladara, analizira društvene odnose u karolinškoj državi koji su imali odraza na povijest Istre, a uzeo je u obzir i političke događaje u samoj pokrajini. U vremenu Lopezovske "europske zore" početkom drugog tisućljeća po Kr. razvijaju se u Istri gradske aglomeracije srednjovjekovnog tipa - napose u obalnom pojasu - kako u gospodarskom tako i u svakom drugom pogledu, uspostavlja se gradska samouprava, širi se osobito Kopar u 13. stoljeću, ali jača i mletački utjecaj. Ne zanemarujući ni utjecaj akvilejske patrijaršije, autor prikazuje mletačko zauzimanje sjevernoistarskih gradova, osvrće se na tzv. istarsku vojnu potkraj 13. stoljeća povezanu s mletačkom penetracijom, analizira mletačku upravu, obveze gradova prema *Serenissimi*, tj. Republi-